INVARIANTE IDEATICE ÎN CREAȚIA PUBLICISTICĂ A LUI VASILE ȚEPORDEI

Lidia TROIANOWSKI, dr. în filosofie
troianowski_lidia@yahoo.fr

IDEATIONAL INVARIANTS IN THE PUBLICISTIC CREATION OF VASILE ȚEPORDEI

The article analyzes the prodigious publishing activity of the priest, publicist, editor memoralist V. Țepordei. The research of the publishing creation of V. Țepordei carried out in several publication from the interwar period of the century XX: Raza, Luminătorul, Studentul, Cuvânt Moldovenesc, Basarabia, Gazeta Basarabiei etc. was made from the perspective of the ideational *invariants of the thinker' s area of national socio-political and cultural interests.*

Keywords: Țepordei, publicist, ideational invariants, Basarabia.

Din pleiada celor care și-au creat din problema eliberării naționale ideal - C. Stere, P. Halippa, I. Inculeț, I. Pelivan, A. Mateevici ș.a., se reliefează și personalitatea lui Vasile Țepordei, preot, publicist, scriitor, patriot și îndrumător cultural al maselor largi, omul care nu a fost frânt de regim în temnițele Gulagului, căci și din gheața Siberiei a transmis o rază de patriotism acasă, în scumpa Basarabie. Argument incontestabil în acest caz rămâne prodigioasa activitate publicistică a sa desfășurată în paginile unui șir de publicații progresiste, manifeste din perspectiva vectorului spiritual-național: *Studentul* (revista studenților teologi), *Luminătorul*, *Cuvânt Moldovenesc*, *Raza* (Organul Clerului Ortodox din Basarabia (1931-1940), după 1940 - Organul Independent de Luptă și Atitudine Românească), *Basarabia* (Ziarul noii vieți românești, editat la București în perioada 1941-1944). În același context trebuie menționate și publicațiile bucureștene la care V. Țepordei a activat în calitate de redactor – *Zorile*, *Gazeta Basarabiei, Calendarul*, *Viața Basarabiei*.

O răbdătoare incursiune în istoria culturii naționale ni-l configurează pe V. Țepordei ca pe o personalitate care, prin modul de a fi, a făcut epocă, deoarece pe parcursul întregii vieți a știut să-și distribuie talentul într-o uimitoare pluritate de activități, rămânând pentru noi purtătorul de cuvânt al unei determinări istorice și sociale, al ideilor novatoare, reformatoare și valorificatoare ce desemnau în esență impetuozitatea imperativă a dezvoltării

multidimensionale a țării, dar mai ales a emancipării ei național-spirituale. Interesul față de eminentul nostru conațional este alimentat mai ales de faptul că azi, după 30 ani de Independență, istoria națională mai are de scos din anonimat sau relativul anonimat nume de compatrioți care în epoca totalitarismului comunist manifest „prin refuzul memoriei”[1] au fost trecute sub semnul tabu sau cel puțin al unei indiferențe neîntemeiate. Prin urmare, dacă am lua în considerație doar tribulațiile lor de ordin spiritual-național concertate emancipării identitar-culturale a neamului, asociind activitatea redutabilă în anumite domenii ale vieții, *verbi causa* publicistică și administrativă, cazul V. Țepordei merită să-și ocupe locul binemeritat, adică să fie cunoscut și apreciat.

Glosând asupra facturii intelectuale a lui V. Țepordei, a aportului său în tezaurul național și opera de emancipare spiritual-identitară, subliniem că dânsul a fost și va rămâne model de consacrare și afirmare a ideii și valorilor naționale, exemplu indubitabil în acest sens ne servește întreaga sa creație publicistică întregită din plin de activitatea pe plan social-cultural și politic manifestă sec. XX. Sentimentul de admirație pentru moștenirea publicistică a lui V. Țepordei devine și mai copleșitoare din moment ce identificăm încă alte multe dimensiuni ale operei vieții sale, toate până la urmă concentrate năzuințelor de a vedea Basarabia prosperă.

Descendent dintr-o familie de răzeși, V. Țepordei posedă din copilărie limba națională, lucru netradițional pentru acea perioadă, or se naște la 1908 atunci când Basarabia număra aproape un veac de la anexarea la Imperiul Rus (1812-1918), iar efectele politicii de asimilare a identității naționale au influențat în nefast imaginea culturii atât în acest interspațiu temporal, cât și după Marea Unire. Vede lumina zilei în data de 5 februarie 1908, în comuna Cârpești, județul Cahul, în familia lui Ion și Anastasia Țepordei. Studiile primare le face în satul natal, după care este înscris la Seminarul Teologic din Ismail de unde se transferă la Seminarul din Chișinău pe care-l absolvă cu succes în 1929. În același an devine student al Facultății de Teologie din Chișinău unde a avut în calitate de profesori personalități notorii ale vremii - N. Crainic, Gala Galaction, A. Boldur etc. Încă din timpul studenției începe prodigioasa activitate publicistică. Primele materiale de debut sunt publicate în revista *Studentul*, organul studenților teologi. Talentul intrinsec, îmbinat cu

experiența și o vulcanică capacitate de muncă, face ca V. Țepordei să devină unul dintre cei mai fecunzi publiciști din Basarabia, simultan fiind angajat, la recomandarea lui N. Crainic, la cotidianul bucureștean *Calendarul* (1932-1933). Consemnăm că director fondator al acestei publicații cu evidente tendințe naționaliste era N. Crainic care aspira să transforme *Calendarul* într-un ziar politic al ortodoxiei. Cu certitudine însă, cea mai fructuoasă activitate o desfășoară în cadrul publicației *Raza*, Organul Clerului Ortodox din Basarabia, la care din 1940 este director, iar ziarul apare cu titlul *Raza*, Gazeta săptămânală de luptă a refugiaților basarabeni. O altă dimensiune a activității lui V. Țepordei este cea de profesor de religie. După absolvirea Facultății de Pedagogie din Iași, V. Țepordei este angajat la Liceul Industrial de băieți din Chișinău. A mai activat ca profesor și la liceele „Al. Donici" și „Regina Maria". După repatriere la București a fost angajat ca profesor titular la Liceul „Regina Maria" din București.

În aceeași ordine de idei, subliniem o altă perspectivă a activității lui V. Țepordei și anume cea legată de munca administrativ-organizatorică din cadrul Uniunii Clerului Ortodox din Basarabia, fiind membru al Comitetului Central și Președinte al cântăreților din Basarabia. Anume această dimensiune a activității sale devine remarcabilă printr-o multitudine de articole și comentarii cu privire la desfășurarea forurilor UCOB, dar mai ales la situația materială precară a cântăreților: *Batjocorirea clerului, Marea adunare de protest a preoților și cântăreților contra reducerii salariilor, Suferinzii și omul cu inima de piatră, O modificare se impune, După congresul cântăreților, Preoții și politica* ș.a.

Ținem să precizăm că apostolatul de speță cultural-națională, manifest creației publicistice perioadei 1930-1943, tradus printr-un acerb caracter polemic cu comunismul și ateismul ca parte componentă a vieții sovietice, va fi continuat și după părăsirea Basarabiei. Pentru ideile sale anticomuniste, în 1949 va trebui să plătească cu libertatea, or este arestat pe data de 20 octombrie 1948, după anchetări este întemnițat la închisoarea Văcărești (13 ianuarie 1949). Tribunalul de la Constanța l-a condamnat pe Vasile Țepordei la 25 ani de detenție în baza unui dosar fabricat, care avea ca probe doar articolele antisovietice din *Raza.* Acest dramatic segment al vieții compatriotului nostru și-a găsit reflectare în marcantele memorii *Amintiri din*

Gulag. După 1956 V. Țepordei este eliberat, revine în România și se angajează în parohia Izlaz-Lăpușna, ulterior la Mărcuța, București unde a slujit ca preot.

Născut sub o stea ce i-a hărăzit un destin de multe ori vitreg, prin perseverența deosebită, setea de a cunoaște, dorința de a se manifesta, a lua atitudine chiar în cele mai dificile clipe ale vieții s-a poziționat ca o personalitate cu un acut simț al dreptății sociale demnă de a fi considerat un Patriot al neamului. Anume V. Țepordei a fost printre cele mai prolifice minți care au militat cu consacrare pentru tot ce constituie sacralitatea națională – limbă, cultură, istorie, tradiții, identitate, astfel că, atunci când vorbim despre Domnia Sa îl putem concepe fără niciun fel de ezitări ca pe un etalon de patriotism și profesionalism.

Din multiplele activități desfășurate de consemnatul compatriot evidențiem în mod special ziaristica, domeniu în care excelează pe fundalul unei binecuvântate vocații. Debutează în calitate de publicist încă în perioada în care era elev în clasa a opta la seminarul Teologic din Chișinău, la publicația *Studentul*.

O eventuală tentativă de a contura arealul problematic abordat de compatriotul nostru, constatăm că ar suferi eșec, deoarece ar însemna indubitabila intenție de a cuprinde necuprinsul: reportaje, articole analitice și de sinteză, editoriale, schițe de toate genurile, recenzii, crochiuri, pamflete etc., toate rezultate dintr-o muncă tenace și meditații laborioase, din acumulări și perspective ce deconspiră un stil prea didactic și moralizator când redundanța adesea devine insuportabilă, însă, departe de a cădea în vulgaritate, o manieră surprinzătoare și incitabilă.

Concludente în acest sens se fac și numeroasele colaborări la edițiile periodice, în special: *Luminătorul*, *Cuvânt Moldovenesc*, *Basarabia*, *Studentul*, *Gazeta Basarabiei* etc., însă în ceea ce privește *Raza* - Organul Independent al Uniunii Clerului din Basarabia, aici personalitatea neobositului și fecundului ziarist se proiectează și suprapune perfect pe ceea ce nominalizăm ca istorie a publicației în cauză. Apt de inovații producătoare de sens, programatic ostil la tot ce-i reacționar, conservator, ce submina bunăstarea materială și spirituală a țării, ce influența negativ reformele cultural-naționale, V. Țepordei militează în permanență pentru dezvoltarea multilaterală a maselor largi, indiferent de censul de vârstă, avere, sex, încercând prin toate metodele să introducă în

selecția valorilor moral-spirituale sentimentul necesității imperioase a unui re-demaraj al eforturilor în scopul promovării Basarabiei în spațiul cultural european.

Sine dubio că, prin accepție, publicistica etalată de V. Ţepordei poate concura fără niciun fel de exagerări doar cu cea pe care ne-a lăsat-o drept moștenire Al. Robot, recunoscut ca cel mai de seamă maestru al cuvântului din perioada interbelică. Însă și în acest caz V. Țepordei îl depășește pe A. Robot prin prolificitatea creatoare or, după cum ne putem convinge, simultan colabora fructuos cu mai multe publicații. În sens univoc, subliniem că, într-adevăr, Basarabia n-a mai avut așa un publicist militant, un ziarist total, un tribun excelent asemeni lui V. Ţepordei, de care însă, cât ar fi de regretabil să constatăm, în perioada totalitarismului, nicio enciclopedie, niciun manual de istorie, niciun articol al presei naționale nu-i pomenea numele, lăsându-i imperioasa figură sub semnul unui anonimat total. Această situație devine simplu explicabilă din moment ce nu încercăm să facem abstracție de conjunctura ideologică a totalitarismului, care prefera să înlăture persoanele incomode, or însăși viața lui V. Țepordei ne poate deveni în acest sens un model al Omului, cetățeanului, patriotului care a trecut prin persecuții, arest și închisoare în GULAG. Memoriile cutremurătoare ale umilințelor și suferințelor morale trăite în mai multe închisori de după Cercul Polar, ca de exemplu Ikta, Vorcuta, au fost redate [4] cu multă măiestrie ghidată de simțul modestiei, o altă trăsătură eminentă a compatriotului nostru.

Consemnăm în această ordine de idei că *sub impactul presiunii ideologice și propagandiste, spiritualitatea națională a fost determinată, prin dictat, să adopte un gen de cultura și artă cu grandilocvență desemnată comunistă care, în pofida tuturor ingratitudinilor, exista în afara sistemului comunist, ultimul așa și a rămas - o aspirație înșelătoare. Reflecțiile despre trauma istorică provocată de regimul totalitarist rămâne a fi una destul de delicată, acea epocă identificată ca „Răul în istorie”[5] este încă foarte aproape de concepțiile, tendințele și aspirațiile democratice ale neamului românesc.*

Ziaristica practicată de el reprezintă un segment cultural-estetic și moral-social imanent spiritualității naționale a câtorva decenii ale sec. XX, deoarece V. Ţepordei poate mai mult decât alții s-a preocupat de esența, cauzele și efectele problemelor și evenimentelor din viața țării, a fenomenelor la prima

impresie secundare, însă, care de fapt formau, sau cel puțin stăteau la baza pilonilor ce susțineau integritatea și neatârnarea țării. Nu putem să neglijăm nici faptul că în permanență vectorul creației sale s-a bazat în special pe valențele morale și n-a renegat subsolul pro-cultural moștenit, opinând abuziv peremptoriu pentru necesitatea cardinală a reîntoarcerii la tradițiile și obiceiurile populare, la valorificarea folclorului și abordarea calculată față tot ce constituie mândria unui neam – valorile, tezaurul, istoria.

Notabil că pertinența comentariilor, analizelor și sintezelor pe care V. Țepordei le oferă cu generozitate cititorilor prin intermediul publicisticii din paginile *Razei* și *Basarabia* a determinat ca acesta să fie perceput ca unul dintre cei mai intransigenți dușmani antisovietici. Deși adesea unele concluzii, raționamente înaintate de neobositul compatriot ne pot crea impresia ca prea emoționale și chiar cardinale, totuși ele au un puternic miez factologic, iar utilizarea emoției nu este decât o încercare de a copleși, de a angaja cititorul într-un dialog bilateral, determinându-i angajarea plenară față de subiectul dezbătut.

În cazul publicisticii de ordin social-cultural practicată de V. Țepordei atât în publicațiile basarabene, cât și în cele bucureștene, un lucru rămâne cert – cantitatea în permanență a rămas sinonimică valorii, indiferent de subiectul abordat: criza spiritualității naționale; indiferența față de memoria istorică; aportul bisericii în păstrarea limbii naționale; problema reformei învățământului teologic/laic; lupta împotriva sectelor și tendințelor ateiste; relația dintre școală, familie și biserică; situația presei basarabene - instrument de informare sau manipulare a opiniei publice etc., în final toate sunt cumulate atât sub egida amintirilor și nostalgiilor după timpurile apuse, cât și de sentimentul de satisfacție pentru experiențele trăite alături de adevărați modelatori ai spiritului, credinței și patriotismului: A. Mateevici, C. Popovici, Dionisie Erhan, Gurie Grosu, O. Goga, I. Gore, N. Crainic ș.a.

Tema problematicii social- morale și spirituale reprezintă adevărata turnantă a publicisticii lui V. Ţepordei. Pe acest temei, consemnăm că aspectul dat este explorat la maximum de către publicist și justificat sub o perspectivă diacronică. Din întregul areal de momente abordate în articolele cu tematica menționată mai sus se profilează următoarea suită de idei: importanța stringentă a unor discipline ca istoria și teoria artelor în programul de studiu;

utilitatea familiarizării elevilor cu viața și opera personalităților marcante; orientarea și canalizarea intereselor copiilor pentru lecturile literaturii clasice; încurajarea pe toate căile a elevilor talentați; corelația dintre religie, școală și societate în cadrul procesului de învățământ; organizarea lecțiilor, conferințelor cu tematică moral-estetică pentru toate categoriile de cetățeni etc.

Cuvântul, susținut de argumente bine ajustate și lucide, de o efervescență de judecăți pătimașe reprezintă principala armă care i-a servit cu fidelitate în lungile polemici cu adepții rusofobiei, cu prozeliții masoneriei și epigonii diferitor erezii religioase, cu tot ce putea zdruncina, conform lui, educația religioasă, în care sesiza o parte complementară și indisolubilă a orizontului cultural al generației în creștere. Anarhia spirituală, indiferența, ateismul, comunismul sunt elemente negative pe care V. Țepordei le-a dezavuat în permanență. Autorul își exprimă opinia față de ele în articole analitice și de sinteză cum ar fi : *Pedagogie polițistă*, *Şcoala şi familia*, *Religiozitatea tineretului*, *Rostul religiei între celelalte obiecte de studiu*, *O modificare se impune* etc., rămânând în solul ideatic al acestor subiecte, atât timp cât avea nevoie pentru a le desemna ca periculoase și incompatibile unei culturi neafectate.

Pregnante în acest sens se fac preocupările față de problema învățământului mediu de specialitate, domeniu ideatic din care selectăm speculații pe marginea unor aspecte stringente, în abordarea cărora V. Ţepordei dă dovadă nu numai de o comprehensiune mediată a subiectului, dar în manieră proprie grefează trasee eficace de rezolvare a lor. Prins în hotarele acestui spațiu ideativ își circumscrie atitudinile față de un evantai de aspecte aproape magistral, așa de exemplu: armonizarea raporturilor dintre familie și școală; corelația - școală, familie, biserică, societate - ca factori determinanți în educarea unei personalități morale; teorii pedagogice - pro și contra; modificarea și adaptarea programelor de învățământ; necesitatea imperioasă a orelor de religie în școală; statutul preotului și învățătorului în școală și viața societății, un set complex de probleme de ordin deontologic și etică profesională etc.

Ostatic benevol al problematicii spiritual-morale, V. Ţepordei creionează în articolul *Şcoala și familia* o categorie de aspecte ce, conform lui, sunt menite nu numai să joace un rol decisiv în instruirea spirituală a personalității, dar și să

o mediatizeze în calitate de membru demn de numele-i și menirea socială. Anume din această perspectivă, autorul se raliază la sondarea factorilor ce se prezintă ca determinanți în cea mai plurivalentă operă - „zidirea nouă a Omului”[6], O lectură atentă a materialului nominalizat ne învederează că V. Ţepordei ia o poziție rigidă în apărarea școlii, afișând respect nevoalat față de cei care fac tot posibilul pentru a făuri o societate sănătoasă din punct de vedere spiritual, însă în cazuri excepționale, adică de încălcări ale legislației sunt învinuiți printre primii pentru faptul că nu au fost capabili să le preîntâmpine. Fără a se implica structural în specificul sistemului de învățământ, V. Ţepordei punctează abil rolul și ponderea pe care trebuie s-o aibă școala într-o societate civilizată. Or, în această ordine de idei, constatăm că pentru el instituția dată, templul cunoștințelor, este sinonimică cu izvorul luminii.

Rezumând o hipersensibilitate activizată în vederea descifrării resorturilor rolului instituțiilor de învățământ în calitate de factori catalizatori ai universului moral-estetic, autorul, prin argumente susținute de acuitatea inteligenței și spiritului analitic, demonstrează că eforturile depuse de școală trebuie activizate sistematic și de familie. Postulând o incompatibilitate principială cu adepții ideii că școala trebuie să posede monopolul absolut asupra procesului de educație, or, simultan să fie și responsabilă de fenomenele negative ce periclitează societatea: delicte, infracțiuni, fenomene ce lejer erau trecute în grila incompetenței profesionale, a lipsei de vigilență și chiar ignoranță a corpului didactic, ceea ce cu alte cuvinte nu însemna altceva decât neîmplinirea obligațiilor, publicistul, detașându-se ironic de acele aserțiuni deplasate prin felu-i specific de a cerceta, dovedește că anume în familie copilul, viitorul elev și cetățean trebuie să primească un serios set de cunoștințe și deprinderi atât în plan științific, cât și etic. Evită să transfere povara dată de pe umerii școlii pe cei ai familiei și, invers, Ţepordei vorbește despre imperioasa necesitate a armonizării obiectivelor și relațiilor dintre cele două instituții. Fără a evita stilul moralizator, autorul consemnează că numai în cazul când școala va fi o continuatoare a educației familiale, care lipsește de cele mai multe ori, completând-o cu succes pe toate planurile (moral, estetic, spiritual, social etc.), se va sconta atingerea scopului propus - instruirea multilaterală a personalității.

Subliniem că, în acest context, V. Ţepordei nu numai că realizează o estimare a valențelor și rolului acestor instituții, indubitabil fundamentale în

procesul de pregătire moral-spirituală a individului uman, dar trasează și o linie de demarcație între obligațiile și responsabilitatea pe care trebuie să și le asume școala și familia din momentul ce se încadrează în această atmosferă migăloasă și complexă de educare multilaterală a viitorului cetățean capabil să-și aducă aportul la progresul societății. Plecând de la această premisă, compatriotul nostru opinează că între cele două instituții sociale trebuie să existe relații armonioase și constructive, or, e necesară „o legătură cât mai strânsă pentru a se completa reciproc, iar nu pentru a se acuza, fiindcă numai prin acuzații reciproce nu se poate zidi nimic”[7].

Din segmentul remarcabilelor preocupări evidențiem viziuni integratoare și vizavi de situația în învățământul profesional de cult. Pe acest temei, autorul realizează o radiografiere crepusculară a situației din domeniul învățământului teologic, focalizând concomitent atenția asupra problemelor din instituțiile profesionale de cult din Basarabia: Seminarele Teologice și Facultatea de Teologie din Chișinău.

Aplecându-se asupra acestui subiect, V. Țepordei evidențiază un șir de motive care influențează nociv procesul de învățământ și, în special, asimilarea materialului teoretic și practic, or, frâna distructibilă o sesizează în modul de selectare a cadrelor didactice și în atitudinea indiferentă și absolut necompetentă de triere a corpului didactic de către Ministerul Cultelor, care angajează profesori, îngrijindu-se numai de titlul științific al acestora, neglijând confesiunea pe care o împărtășesc, lucru absolut inadmisibil pentru o fructuoasă activitate într-o instituție de acest gen.

Cert e că autorul avea dreptate, deoarece un profesor cu convingeri materialiste sau chiar ateiste, poate fi tratat doar ca incompatibil cu un Seminar Teologic, cu atât mai mult cu Facultatea de Teologie. O așa stare de lucruri poate provoca și alte animozități intolerabile cum ar fi inconsecvențele în tratarea unor fenomene, subiecte concrete. „Toți acei care au trecut prin cursul seminarial,- subliniază V. Ţepordei, - își amintesc că obiectele teologice îi spun una, iar cele laice și în special cele la științele naturale alta”[8]. Astfel, avizându-se asupra momentului, autorul consideră că evitarea și lichidarea acestor divergențe capabile să provoace dezechilibrul moral în sufletele viitorilor slujitori ai cultului trebuie evitate cu cea mai intransigentă precauție, cât privește recrutarea corpului didactic pentru seminare să fie pusă în

competența Bisericii. Bineînțeles, adevărul asupra acestui subiect nu provoacă nici un fel de dubii. Cugetător consemnat V. Ţepordei, perpetuu preocupat de opera de înflorire național- culturală, se îngrijește de astă dată nu de ceva ieșit din comun sau absolut original, dar militează pentru respectarea unor adevăruri de care unii demnitari de la Ministerul educației Naționale făceau abstracție.

Oportună în acest sens menționea că prioritatea Bisericii de a-și recruta cadrele didactice pentru instituțiile de profil este consfințită și de art. 34 din Legea și Statutul pentru Organizarea Bisericii Ortodoxe Române, care *ad literam* prevede următoarele: „Şcolile pentru formarea clerului și școlile pentru formarea cântăreților bisericești stau sub conducerea Bisericii. Programele de studii și numirea profesorilor se vor face potrivit unei legi speciale al cărui proiect va fi întocmit de Sf. Sinod de acord cu Ministerul Cultelor și Ministerul Instrucțiunii”[9].

În aceeași arie de preocupări se înscriu și aserțiunile gânditorului cu privire la impetuozitatea traducerii în viață a unor reforme cardinale ale programelor de studiu din cadrul Seminarelor, emițând astfel numeroase raționamente cimentate de argumente abil cantonate. Demonstrează cu lux de detalii că numărul de ore teoretice a programelor de studiu din cadrul instituțiilor date prevalează sensibil asupra celor practice, iar disciplinele laice sunt majoritare în raport cu cele de teologie. Acest dezechilibru generează situația, opinează V. Ţepordei, când „tânărul absolvent aproape nici nu se poate orienta în Biblie”[10], condiție condamnabilă în situația în care în Basarabia există „un conglomerat de secte de la inochentismul rudimentar și grosolan până la teosofism cu pretenții filosofico-științifice „[11].

Aceeași problematică - educația, îi servește în calitate de impuls catalizator și pentru materialele *Preotul și politica* și *Religiozitatea tineretului*, temă pe care o cercetează în lumina ultimelor teorii și realizări în domeniul pedagogiei. Or, abordând criteriile de influență eficace a educației asupra tineretului, V. Ţepordei sesizează că această categorie socială este cea mai vulnerabilă, deoarece conform tradiției unii îl idealizează, alții îl condamnă, iar cei de-ai treilea în genere îl neglijează, adică pretenții multe dar neîntemeiate. Chiar și dacă se preocupă cineva de tineret, remarcă publicistul, aceștia sunt politicienii, care tind să-l antreneze în jocurile lor meschine, uitând de educație.

Iremediabil ostil față de acei factori care pot avea o influență nefastă în formarea caracterului tineretului, V. Ţepordei alunecă spre enunțul unor recomandări și indicații la subiect, respectarea cărora ar putea avea un efect sensibil salubru pentru depășirea unor momente indezirabile proprii acestei pături sociale. Simptomatic faptul că poziția sa cu privire la problema instruirii este rigidă și mediată, moment ce ni-1 deconspiră mai multe articole semnate de marcantul publicist, or ideea ce a guvernat în permanență concepția sa este că „Educația menită să-i dea tineretului o concepție temeinică despre viață este în primul rând educația religioasă și educația morală, completate de cea națională" [13].

Analizând oportunitatea aprecierilor valorice a genurilor de educație prezentate de V. Ţepordei, observăm că în scara ierarhică autorul, fidel idealurilor religiei creștine, la extrema maximă - pozitivă plasează educația religioasă secundând-o de cuplul celei naționale și morale, poziția de jos rezervând-o instrucției politice, față de care deconspiră o atitudine reticentă, chiar unilaterală. Fără a deroga de la subiect, publicistul oglindește și din alte perspective această problemă, formulând pe parcursul evocării și un șir de propoziții asertorice în raport cu nivelul vulnerabil de educație spirituală a generației în creștere, a atitudinii indiferente sau de cele mai multe ori intolerabile în familie și societate pe marginea educației religioase. Prin urmare, în speculațiile sale gânditorul creează nu numai o imagine adecvată, dar dă și o apreciere veritabilă a situației create, preambalând concomitent și unele hotare de activitate în vederea depășirii indiferentismului în care este aruncat tineretul și „lăsat în bătaia vântului ateismul și a anarhiei spirituale, crescând fără umbră și vlagă creștină"[14].

Fără îndoială că în perioada interbelică s-a scris mult despre soarta neamului, însă în publicistica lui Vasile Ţepordei această temă poartă un caracter distinct atât manierei de interpretare a evenimentelor, cât și a celei stilistice.

Nevoit să părăsească Basarabia și să ia calea emigrației, în multe articole pe care le găsim în *Raza*(1940-1943), *Basarabi*a(1941-1943), V. Ţepordei ne prezintă o cutremurătoare epopee a suferințelor ce-i mistuiau sufletul din cauza că a fost nevoit să-și abandoneze meleagul drag. Pe acest temei, consemnăm că o mare parte a materialelor ce datează cu perioada 1940-43 îl etalează pe V. Ţepordei ca pe un creator al delicatelor argumente concludente

pe care le oferă compensatoriu cititorilor, compatrioților, fraților de pribegie, menite să-i convingă că sunt obligați să păstreze în conștiință că au părăsit nu pur și simplu Basarabia, ci glia strămoșească, mormintele strămoșilor, adică tot ce poate avea mai sacru un om, adică ceea ce-i formează identitatea.

Prins în devastatoarea capcană a frământărilor social-politice și cultural-identitare V. Țepordei ne oferă cu generozitate și tenacitate de invidiat un număr mare de materiale menite să deconspire pluridimensional natura și esența basarabeanului. În acest context mai plauzibil ne pare materialul *Mistica naționalismului basarabean*[15] în care autorul se apleacă delicat asupra particularităților inedite ale sufletului neamului ce populează teritoriile dintre cele două mari fluvii Nistru și Prut. Spre deosebire de alte popoare, constată cu pregnanță V. Țepordei, sufletul basarabean trăiește în intimitatea sa toate bucuriile și toate tragediile ce le întâmpină în viață cu un calm demostenic. Sufletul basarabean, opinează publicistul, „nu adoptă necodată extremitățile…el trăiește în sine, cu o rară resemnare stoică, orice durere, fără a se manifesta tumultuos”[16].

Drapat de stilul publicistic, în care surprindem un element polemic prost conspirat, V. Țepordei consemnează, că destinul a făcut ca basarabeanul să existe pe parcursul a mai mult de un veac -1812-1918, „un calvar apocaliptic, alinându-și rănile prin credința neclintită în biruința dreptății divine…(și) credința în biruința acestui neam, grație intervenției cerului”[17]. Întreținerea unui discurs axat pe distorsionări evidente privind particularitățile sufletului neamului basarabean și modul de a se contrapune intențiilor discriminatorii și cotropitoare în veacul enunțat, cât și a propagandei bolșevice ateiste care devenea din ce în ce mai agasantă în anii 30-40 ai sec. XX, îl determină pe V. Țepordei să declare că spre deosebire de alte popoare, sufletul basarabean este modest până la revoltă în toate manifestările sale, această credulitate și naturalețe este și trăsătura imperativă a virtuților sale , pe care nicicând nu le etalează deliberat.

Fără a abandona câmpul unor argumente în favoarea naturii spiritului basarabean, V. Țepordei ajunge să-l explice prin modul de percepere și abordare a acestora în raport cu problema realipirii la spațiul culturii rămășești. Probabil că acest exemplu pe care-l operează publicistul nu este cel mai concludent, or V. Țepordei susține franc că ”…problema marii reintegrări cei

din provincia robită o vedeau mai mult pe calea miracolului”[18]. Chiar dacă admitem că compatriotul nostru a stăruit să accentueze lipsa de recalcitranță proprie caracterului basarabenilor, ultima din plin compensată cu îngăduială și credința în Providență care alimentau și catalizau o speță de misticism național, ce în aserțiunea lui V. Țepordei a salvat poporul de la multe potențiale pericole fatale, totuși, în acest caz, nu putem face abstracție de aportul unei pelade mari de personalități care au luptat deschis, fără rezerve și speranțe în forțele mistice pentru Marea Unire: C. Stere, A. Mateevici, P. Halippa, I. Inculeț, Î. Buzdugan. O. Ghibu, P. Gore etc .

Reflectând asupra creației publicistice desfășurate de V. Țepordei după evenimentele din 28 iunie 1940, zi care „ ..a rămas ziua blestemată, alături de Prutul despărțitor de frați”[19] înregistrăm un număr mare de materiale consacrate destinului Basarabiei ocupate de sovietici și, respectiv, celor peste două milioane de români basarabeni „puși să se hotărască în câteva clipe pleacă sau rămân... se rup de toate și pleacă, sau rămân ca pradă de-a gata în mâinile fiarei”[20] ce au fost nevoiți să-și părăsească satele, părinții și să se refugieze în România.

Subscriem la afirmațiile lui V Țepordei că dramatismul, chiar tragismul psihologic și moral prin care au trecut compatrioții noști puși în momentul cedării Basarabiei în fața dilemei alegerii scapă talentului de a fi descris în întreaga lor complexitate, or doar secile statistici ne pot configura tristul tablou a celor 100 000 basarabeni care au decis să plece și a familiilor lor dezmembrate. Acceptarea onestă a realității determină să evidențiem că odată cu precipitarea acestui eveniment nefast pentru istoria Basarabiei, personal nevoit să-și găsească adăpost peste Prut, V. Țepordei în materialele din *Raza* și *Basarabia* demonstrează în egală măsură grijă pentru cei care au fost nevoiți să-și părăsească baștina și să aleagă calea pribegiei, dar mai cu seamă pentru soarta celor două milioane rămași la vetrele lor pentru a îngriji mormintele străbunilor de veacuri. În mai multe rânduri caută să atenționeze că calvarul prin care au trecut românii basarabeni în segmentul de restriște 1940-1941 este incomensurabil prin profunzimea lui și ne face să “nu-l dorim nici dușmanilor noștri de moarte”[21].

Prima perioada imediată anexării Basarabiei de către URSS este marcată de materiale care elucidează dramatismul pe care l-au trăit basarabenii impuși de

circumstanțe să decidă și să-și părăsească baștina și pe cei dragi. Tablourile creionate de către V. Țepordei sunt mai mult decât cutremurătoare: ” Gândul că peste puține clipe vom părăsi pământul scump al Basarabiei, ne omoară, nu alta. Toți suntem buimaci. Nu ne putem găsi loc. Câțiva dintre noi coborâm, ne închinăm spre răsărit și îngenunchind sărutăm pământul sânt scăldat de lacrimile ce nu mai încetează să curgă. Momentul e unic și indescriptibil... Plâng copiii, bătrânii, plâng cei ce plecăm, cei ce rămân, plânge parcă și natura”[22].Unica cale de a se debarasa de amintirile calvarului legat de despărțirea cu Basarabia da care este urmărit cu persistență atât el, cât și miile de pribegi este să nu uite de cei rămași sub jugul străin, și că acolo “ zac osemintele părinților și străbunilor, care ne ordonă să le redăm libertății”[23]. Prin urmare, atât idealul personal, cât și cel al concetățenilor săi, V. Țepordei în mod intenționat îl contopește cu cel al datoriei de a se pune „în serviciul Patriei îndoliate, al părinților și fraților îngenuncheați, respectiv de a apropia libertatea”[24].

Veleitatea de a creiona factura spirituală a emblematicii figuri a lui V. Țepordei suscitată de importanța valorificării, poziționării și punerii în circuit, *ad hoc*, a unor aspecte mai puțin cunoscute proprii biografiei sale, momente fără de care însă este imposibilă perceperea adecvată a eforturilor sale pentru: alipirea Basarabiei la România, păstrarea tezaurului cultural-național, lupta împotriva ateismului și comunismului etc. Un merit al lui V. Țepordei care nu poate fi trecut cu vederea este faptul că articolele sale rămân într-un fel surse de informare obiective despre evenimentele din interspațiul 1941-1944 despre viața culturală și socială din Basarabia celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel, din materialele semnate de V. Țepordei aflăm că cele două publicații *Raza* și *Basarabia Literară* își află sediul din nou la Chișinău, ambele transformate în tribună a tinerilor scriitori autohtoni și poziționate ca arme ale spiritului, menite a conferi „Basarabiei înfățișarea românească de totdeauna… să facă roditor cugetul românesc din vechiul ținut moldovenesc…”[25]. Sunt apreciate la superlativ de către V. Țepordei creația, talentul tinerilor poeți basarabeni, care în plin război găseau teme de inspirație și încurajare pentru concetățenii noști. Mai mult, în acești ani, în Basarabia, prin concursul comun al poeților ieșeni și celor basarabeni, se organizau cenacluri, conferințe, șezători atât în Chișinău, cât și în alte raioane ale Basarabiei. Printre cei mai activi membri ai acestor turnee literare “menite să îmbărbăteze și să facă să

freamăte sufletul românesc din Basarabia” îi regăsim pe scriitorii și publiciștii: D. Iov, Matei Alexandrescu, Teodor Al. Munteanu, Sergiu Matei Nica, N. Coban, V. Țepordei, Sabin Popescu-Lupu, L. Luican, R. Cahuleanu ș.a.

Ținem să precizăm că mare a articolelor din această perioadă 1940-1943 pot fi foarte simplu trecute la statutul de manifeste sau programe de activitate: „Să închinăm tot ce avem scumpei noastre Basarabii: trupul, sufletul, viața noastră întreagă. Să credem cu putere în biruința zilei de mâine. Să ne unim cu toții într-un gând și într-un cuget, dezbrăcându-ne de tot ce a putut să ne separe până ieri.. .”[26]. Selectăm doar câteva rânduri elocvente din aceste multe articole semnate de fecundul V. Țepordei, idei ce deconspiră și configurează aspirațiile tuturor celor repatriați în raport cu Basarabia răpită care fără excepție își doreau: ”… o Basarabie fără suspine, fără dureri, fără lacrimi; să ne apărăm drepturile românești; să facem cunoscut sufletul acestei provincii cu toate virtuțile-i fermecătoare; ca ospitalitatea basarabeană să poată fi ridicată la rangul de lege specifică a Moldovei de Răsărit a marelui Ștefan; un suflu nou în o viață nouă; să se infiltreze până în cele mai adânci fibre ale conștiinței fraților dezrobiți încrederea în puterile și vitalitatea neamului nostru…”[27] etc.

Nostalgia după casa părintească și satul basarabean, imposibilitatea de a realiza ceva radical util pentru redresarea situației determină ca blamarea indiferenței, a lipsei de patriotism și consacrare să devină aspecte proprii publicisticii pe care o practică în paginile „Razei Basarabiei”, mai convingătoare în acest sens fiind materialele: *Întoarcerea Basarabiei cu fața spre București, Plecând din Basarabia, Scrisoare din Basarabia, Prin Basarabia ruinelor, Vremurile trec, domniile se schimbă, numai noi rămânem, Satul basarabean* ș.a.

Avizându-ne de opera lui V. Ţepordei, sesizăm că ea rămâne un domeniu încă nevalorificat, deschis unor interpretări și aprecieri diferențiate. Cât privește reprezentarea holografică a vieții și operei sale, credem că ar putea fi exprimată în felul următor: „maximum de simplicitate - maximum de intelect”.

Alături de marile voci ale epocii: A. Boldur, C. Popovici, Dm. Remenco, N.Crainic - el a fascinat și călăuzit prin logos inspirat generația de iubitori ai valorilor naționale, moral-estetice și sociale. Or, talentatul, neobositul animator și îndrumător cultural V. Ţepordei a fost și rămâne etalon de profesionalism, patriotism și onestitate civică.

Cugetător consemnat, Țepordei s-a preocupat cu naturalețe de opera de înflorire național-culturală, cu perseverență a militat pentru respectarea unor legi de care unii demnitari de multe ori făceau abstracție. În această ordine de idei, consemnăm că structurată sufletește pe temeliile unor idealuri naționale, creația lui V. Țepordei reprezintă un portal al unei noi și originale comprehensiuni a unui șir de aspecte ce formau ansamblul relațiilor economico-politice și social-culturale dintre reprezentanții aceluiași popor, care în urma unor circumstanțe nefaste au fost rupți unii de alții pe parcursul unui veac – basarabenii și regățenii. Notabilă ideea că incursiunile săvârșite în hotarele problematicii nuanțate, pe cât de dificilă, pe atât de complexă, îl determină să desemneze că în licitarea acestui domeniu pentru el nu există aspecte principiale sau *terre-â-terre.* Prin urmare, remarcăm că, fără a eluda latura emoțională a subiectului propus, publicistul ilustrează cu pregnanță că discuțiile intens colportate la acest segment temporal cu privire la unghiurile ascuțite dintre "regățeni"și "basarabeni", ce se preambalau în limitele unei scări de aprecieri și renegări reciproce, sunt lipsite de temei și de o bază logică solidă. În cazul invocat se fac reprezentative așa materiale ca: *Noi și voi, Unirea Basarabiei, Pentru istorie* ș.a., care-i consemnează favoarea gândurilor și meditațiilor pe marginea acestor fenomene sociale negative ce poartă în sine, conform opiniilor sale, sâmburele unor conflicte sociale mai evidente și nefavorabile integrității statului român.

În concluzie finală consemnăm următoarele: V. Ţepordei pe parcursul întregii vieți s-a manifestat ca un militant consecvent al idealurilor naționale, al importanței redresării vieții spirituale și economice a poporului, or în publicistica desfășurată de el au fost elucidate o multitudine de probleme, evenimente, fenomene care au periclitat inimile și rațiunea basarabenilor la acel segment temporal și care evident cereau o rezolvare rapidă sau o atitudine civică. Publicistica practicată de talentatul compatriot s-a nuanțat ca un perpetuu catalizator al aspirațiilor și idealurilor neamului.

Cercetarea în eventuala perspectivă de mediatizare a orizonturilor mai puțin cunoscute ale operei vieții lui V. Țepordei, considerăm că favorizează nu numai înțelegerea adecvată a anumitor segmente propriii istoriei naționale, dar și repoziționarea celor ce și-au adus aportul spiritual la fundamentarea și perpetuarea prolificului tezaur cultural.

Referințe bibliografice:

1. Tismăneanu V. Despre comunism: destinul unei religii politice. București: Humanitas,2011,p.15.
2. Țepordei V. Amintiri din Gulag. București: Casa Editorială pentru Turism și Cultură Abeona,1992.
3. Tismăneanu V. Despre comunism: destinul unei religii politice. București: Humanitas,2011,p.16.
4. Ţepordei V. Școala și familia. În: Raza, 1937, septembrie, Nr. 403.
5. Ibidem.
6. Ţepordei V. Un dezechilibru în viața seminarelor. În: Raza, 1932, noiembrie, Nr. 91.
7. Legea și Statutul pentru Organizarea Bisericii Ortodoxe Române. București, 1925, p. 12.
8. Ţepordei V. O modificare se impune . În: Raza, 1932, octombrie, Nr. 90.
9. Ibidem.
10. Ţepordei V. Religiozitatea tineretului. În: Raza, 1933, aprilie, Nr. 113.
11. Ibidem.
12. Vasile Țepordei. Mistica naționalismului basarabean Basarabia. În: Raza nr.76,17 octombrie 1941.

1. 13.Ibidem.

13. Vasile Țepordei. Acum trei ani. În: Basarabia, an. III, nr. 600,28 iunie 1943.
14. Ibidem.
15. Ibidem.
16. Țepordei V . Plecând din Basarabia. În: Raza Basarabiei, an. X, nr. 546,18 august 1940.
17. Ibidem.
18. Ibidem.
19. V. Suflet românesc în Basarabia. În: Basarabia, an. III, nr. 798, 20 februarie 1944.
20. Țepordei V. Plecând din Basarabia. În: Raza Basarabiei, an. X, nr. 546,18 august 1940.
21. Vasile Țepordei. An nou, brazdă nouă. În: Raza, an. XII, nr. 599,1 ianuarie 1942.